Yahya Kemal Beyatlı, Türk edebiyatının önemli şair ve düşünürlerinden biri olarak tanımlanmaktadır. Hakkındaki kaynaklar, onun hayatının çeşitli yönlerini ve fikirlerini derinlemesine ele almaktadır. 2008 yılının "Yahya Kemal Yılı" ilan edilmesi, onun farklı açılardan anlatıldığını göstermektedir.

Hayatı ve Şahsiyeti

Yahya Kemal, Üsküp'te doğmuştur. Çocukluğu ilk okuma, ilk aşk, anne ölümü, babasıyla dargınlık ve siyaset hevesleriyle geçmiştir. Aynı zamanda tasavvuf etkili dini bir hayatı da bu dönemde tanımış ve bu hayatın etkisiyle "kaybedilmiş, 'bizim diyar olarak'" vatan iklimine dönmüştür. İstanbul'a idadide okumak için geldiğinde Sarıyer'deki bir konakta klasik Türk müziği zevkini tatmaya başlamıştır. Tanburi Cemil Bey'i dinledikten sonra "Karşımda bir altın kapı açıldı; memleketime o kapıdan girdim" demiştir. Sanatkar ruhu, milliyetinin heyecanını müzik ve mimaride duyarak yönünü bulmuş ve düşünceleri bu çizgide oluşmuştur.

Paris'te yaşadığı ciddi bir kimlik krizi, tarih şuurunun uyanmasına yol açmıştır. İstanbul'dan çocuk yaşta "memleket"e ait değerlere nefretle kaçan Yahya Kemal, on yıl sonra Yunan mucizesi fikri, Osmanlı tarihi ve kültürü hakkında olgunlaşmamış bir görüş ve kırık dökük mısralarla genç bir adam olarak dönmüştür. Paris'te Jean Moréas'ın gittiği kahvelere devam etmiş ve hayal ettiği şiir üzerine kafa yormuştur. Hérédia üzerinde ısrar etmesi, onun mükemmeliyetçi şairlere yakın durduğunu göstermektedir.

Birinci Dünya Savaşı'nı takip eden Milli Mücadele devresinde doğru tespitlerde bulunan bir aydın olarak görülmüş ve milli mücadeleye ilk destek verenlerden olmuştur. Darülfünun'da müderrislik yapmış, İleri ve Tevhîd-i Efkâr gazeteleriyle Dergâh mecmuasında yazarak Milli Mücadele'yi desteklemiş ve millet/milliyet fikirlerini geliştirmiştir. Mütareke yıllarında İstanbul'un fakir Türk semtlerine geziler yapmış ve din, vatan, milliyet gibi konularda farklı yorumlar ortaya koymuştur. Diplomatik görevlerde (Varşova, Madrid) bulunmuş ve Varşova büyükelçiliği sırasında emekli olmuştur. Yaşamının son yıllarını İstanbul'da Park Otel'de geçirmiş ve hastalığı nedeniyle vefat etmiştir. Cenaze töreni İstanbul Üniversitesi önünde düzenlenmiştir.

Şiir Anlayışı ve Estetiği

Yahya Kemal, Türk edebiyatının usta şairlerindendir. **Klâsisizmin bütün özelliklerini taşır**. Şiirlerinde şekil mükemmelliğine önem vermiş, sağlam bir estetik duyguya ve dikkate sahiptir. Şiirde kullandığı bütün malzemeyi estetik bir hale koyar. Sade ifade, derin şiir ve plastik sanatlara değer verme onun şiirinin önemli özellikleridir.

- **Şiir, bir "dil musikisi"dir**. Şiiri çok âhenkli bir nağme olarak tanımlar. Şiir, "güfteden önce beste"dir ve şiirde "ses, manadan önce gelir". Şiir duygusunu "lisan hâline getirinceye kadar yoğurmak" ve mısranın adeta hissin ta kendisiymiş gibi bir vehim vermesini sağlamayı amaçlar.
- **Türkçeyi bilmesi, sanatındaki en önemli sırdır**. İstanbul Türkçesini esas alır. Ona

göre Türkçe, İstanbul hanımlarının konuşmasıyla asırlar içinde şekillenmiş, estetik bir hale gelmiştir. Bir musikişinas gibi kelimenin ses değeri üzerinde durur.
- Faydalıya değil güzele değer veren şair, estetik değeri olmayan unsurları şiirden atarak güzeli yakalar. Dilin bütün imkanlarını kullanır.
- **Aruz veznini tercih etmiş ve kullanmıştır**. Aruzu heceden daha âhenkli bulduğu için şiirlerini aruzla yazmıştır. Kullandığı aruz kalıpları, Türk şiirinde yüzyıllardır kullanılan ve Türkçenin yapısına uygun âhenk kazanan kalıplardır. Bu konuda Mehmet Akif ile aynı görüşü paylaşır.
- Şekil mükemmelliğini vezin seçimi gibi teknik özelliklerle sağlar. Aynı zamanda, şiirleri üzerinde bir **mimar titizliğiyle** çalışmıştır. Plastik sanatlara, özellikle heykel ve resme ilgi duyar.
- **Tanpınar, metodu ve tekniği bakımından onu bir heykeltıraşa benzetir**. Tanpınar'a göre Yahya Kemal, lisanı "mermer bir kitlesini yontar gibi geniş ve cesur hamlelerle işler", söze "mermerin ve tuncun salâbetini" verir ve bu yüzden her mısraı "âdetâ yekpâre bir güzellik sahibidir".
- Sanat eserinin **bitmez tükenmez bir çalışma ile elde edilebileceğine inanır**. Bu düşüncesi ve davranışı ile Mehmet Âkif'e benzer. Âkif'in de şiirlerini kolay yazmadığı, Yahya Kemal'in de aylarca, hatta yıllarca uğraşarak şiirinde mükemmelliği elde ettiği belirtilir. Bazı şiirlerini yıllar sonra son şekline getirmiştir.
- Şiirlerinde hem kompozisyon bütünlüğü hem de "mısra-ı berceste"ler görülür, bu da modern ve klâsik güzellik anlayışlarını birleştirdiğini gösterir. Tekrarlardan faydalanmış, mısra sonlarındaki ses tekrarları, yani kafiyelerde titizlik göstermiştir. Tam ve dolgun kafiyeler kullanarak şiirlerine müzik ahengi katmış ve şekil mükemmelliği sağlamıştır.
- **Beyaz Lisan** kavramı, dilin parazitlerden kurtulmuş, yalın ve sade ama aynı zamanda muhteşem ve ihtişamlı halini ifade eder. Bu dil, eski şairlerin mısralarında görülen, Türk halkının kristalize olmuş dilidir. Divan şairlerinin zaten böyle bir dile ulaşmış olduklarını fark etmiştir.

Temalar ve Düşünceler

Yahya Kemal sadece bir şair değil, aynı zamanda bir fikir adamıdır. Edebiyatın çeşitli problemleri üzerinde düşünmüş, siyasal ve sosyal alanlarda düşünceler geliştirmiştir. Tarihimize "yeni düşünceleriyle farklı bir boyut kazandıran tarihçi ve sosyolog yanı" da bulunmaktadır.

- **Vatan ve İstanbul:**
  - Yahya Kemal için **vatan, gerçek ve hakiki bir yerdir**. "Ölmek kaderde var; bize ürküntü vermiyor/Lakin vatandan ayrılışın ıztırabı zor" mısralarıyla bu konudaki samimiyetini göstermiştir.
  - Vatan kavramının sınırlarını şöyle çizer: "Bir iklimin manzarası, mimarîsi ve halkı arasında halis ve tam âhenk varsa, orada, gözlere bir vatan tablosu görünür".
  - **İstanbul, onun şiirlerinde görülen önemli temlerden biridir**. Nedim gibi bir İstanbul şairidir. İstanbul'u, Türklüğü temsil ettiği için aziz görür. İstanbul onun

için **vatanın sembolüdür**. Şehrin çeşitli semtlerine bir "şahsiyet" vererek tasvir eder ve bu semtler onun şiirleriyle ölümsüzlük kazanır.
    - Mütareke yıllarında İstanbul'u bir yeniden keşif heyecanıyla gezmiştir. Bu geziler sırasında, vatan ve millet anlayışının temeline yerleştirdiği "Türk ruhu, bu topraklarda tütüyordu" gerçeğinin farkına varmıştır. Kendisi için yeni bir kelime ve siyasi bir fikir olan "vatan" kavramının İstanbul'un toprağına sinmiş olduğunu hissetmiştir. "Sana dün bir tepeden baktım aziz İstanbul" dizesiyle İstanbul'u kişileştirmiştir. İstanbul'u "medeniyetimizin özeti ve özü" olarak gören bu görüşü, ondan önce bu kadar net ifade edilmemişti ve fikir, sanat, ilim çevrelerinde benimsendi.
- **Tarih ve Milli Şuur:**
    - Yahya Kemal'e göre **tarih, milleti kökleyen, kucaklayan ve besleyen bir kavramdır**. Milletin köklerini kurcalayan bir kavramdır. Bugün dünün, yarın bugünün üzerinde yükselecektir. Tarih, sevilecek ya da nefret edilecek bir kavram değildir, araştırılacak ve muhakeme edilecek bir olgudur.
    - Şiirlerinde ve nesir yazılarında tarihi kullanarak milli şuuru işlemiştir. Tarihi olayları veya tarihsel olanı anlatması bilinçli yapılmıştır. Tarih anlatımıyla yoğrulmuş milli bilinç, kuru bir anlatımla değil, estetik süzgeçten geçirilerek sunulursa gaye gerçekleşebilir.
    - **Kendi Gök Kubbemiz'deki şiirlerde milli duyarlılık ve bilinç üst seviyededir**. Süleymaniye'de Bayram Sabahı'nda tarihten ve halden gelen insanları imparatorluğun merkezi sayılabilecek yapıda bir araya getirir. Bu şiir, Türk toplumuna nereden geldiğini ve nasıl bir milletin mensubu olduğunu anlatma ihtiyacının ürünüdür.
    - Aziz İstanbul kitabında tarih içinde Türklüğü aramakta, Anadolu toprağı ile İstanbul'un vatan olma yolundaki macerasını işlemektedir. Türkler birçok vatan kurmuş olsa da en azizi, 1071'den bu yana Türk kanı ve İslam imanının birleşimiyle işlenmiş Anadolu toprağıdır.
    - Yahya Kemal'in şiirinde geçmiş, **nostalji duyulan bir hayal değil, şimdinin içinde var olan, yaşanan bir gerçekliktir**. Şimdiyi, geçmişten ayrı bir şey olarak görmez. Tarih şuurunu, yani hafızasını kaybetmemiş bir milletin daima geçmişi geleceğe taşıyacağını, kendisini tekrar etmeden değişip ilerlerken kimliğini koruyacağını savunur. Ancak tarihi seçerek sever ve yansıtır.
    - **"Kökü mazide olan atiyim" sözü, onun tarih anlayışını ve süreklilik fikrini ifade eder**. Bu söz, Gökalp'la sohbetlerinden birinde doğmuştur.
    - Bergsoncu bir anlayışla, geçmiş asırların şehrin hafızasında bütün halde durduğuna inanır ve şiirleriyle bu hafızaya nüfuz etmeye çalışır. "Tayy-ı zaman" (zamanda yolculuk) ifadesi, bu nüfuz çabasını anlatır.
- **Milli Kimlik ve Çağdaşlaşma:**
    - Çağdaşlaşma sorunu üzerinde düşünceleriyle iz bırakmıştır. Milli kimlik duyarlılığı kesindir ve hedefi **çağdaş olan milliyi bulup gerçekleştirmektir**.
    - "Mektepten memlekete dönmek" süreci, onun kişisel macerasını gizler. Avrupa kültürü ve şiirini özümseyip kendi şiirinin izini sürmesiyle eski şiiri yenilemiştir. Bu formül, girilmek istenen medeniyeti tanıyıp özümsemek, ancak eziklik

duymadan memlekete dönebilmek anlamına gelir. Yahya Kemal şiir alanında bunu başarmıştır. Bu süreci "mektepten memlekete" olarak tarif eder.
    - Çağdaşlaşma konusunda Ziya Gökalp'ın kültür (hars) ve medeniyet ayrımına değinilir. Gökalp'a göre kültür milli, bilim ve teknik gibi medeniyet unsurları ise evrenseldir ve alınabilir. Yahya Kemal, medeniyetin evrensel olduğu anlayışıyla Gökalp'a yaklaşır. Ancak medeniyetin kapsamından söz ederken uzaklaşır; "zevk, düşünüş ve ahlak gibi birtakım değerlerin dışında bir medeniyet" düşünülemeyeceğini söyler. Batılı olmak için önce zihniyeti değiştirmek gerektiğini savunur.
    - Zayıf kültürlü toplumların daha kolay Avrupalılaşacağını, bizim sıkıntımızın ise köklü bir medeniyete sahip olmamızdan kaynaklandığını belirtir. Yeninin eskiyi safha safha geçtiğini, bu tekâmülün sonunda onlara tamamen benzeyeceğimizi ve bugünkü medeniyeti kabul edeceğimizi öngörür.
    - Avrupa'ya karşı "hiçbir kompleks duymamıştır". Batı'nın tarihini, kültürünü, sanatını eşit, hatta daha üst perdeden bilerek onlarla konuşmuş. Kendi tarihinin, kültürünün ve sanatının da onlarla boy ölçüşecek değerde olduğuna inanmış ve bunu ispat edebilecek noktaya varmıştır. Bu seviyeye Paris yıllarında yaptığı mukayeselerle ulaştığını belirtir.
    - Beşir Ayvazoğlu onu "Eve Dönen Adam" olarak tanımlar; bu dönüş çaresizlik değil, çareyi kendi evinde bulmuş olmanın bilincidir. Paris'te edindiklerinden hareketle, bize ait değerleri modern şiirle birleştiren yeni bir sanat düşüncesine ulaşmıştır. Ancak bu dönüşün hayatın bütünü için nasıl gerçekleşeceği tam açıklanamaz. Bergson'un "hayat hamlesi" durağanlaşmış bir kültürü ayağa kaldırmak için yeterli değildir, yeni bir kaynağa ihtiyaç vardır.
- **Din:**
    - **Dini, cemiyetimizin, milliyetimizin hem zorunlu ve en etkili yapıcı unsuru, hem de aynası olarak görür**. Şiirlerinde ve düz yazılarında bu bağlılık görülür.
    - İslamcı düşünürler hatta Ziya Gökalp gibi, **dinde yenileyici değildir**. Milli kültürümüze vücut veren ve halkımızın yaşayışının aynası olan bu dini, olduğu gibi kabullenir ve sever.
    - İslam'ı, milletimizin oluşumunu sağlayan, ona ruh veren "temel unsur" olarak kabul eder. Özel hayatında tam katılamasa da sezgisiyle kavradığı bu kültürü en üst estetik düzeyde işlemiştir. İslam algısı, Gökalp ve Akif gibi reformistlerden farklıdır; o, milletimizin Müslümanlığını, yani din kültürümüzü "olduğu gibi kabullenir ve güzel bulur". Halkın türbeleri ziyaret gibi geleneksel pratiklerini sevgi ve coşkuyla tasvir ederken, Akif bu hurafelerden kurtulmayı ister. Gökalp ezanı Türkçeleştirmek isterken, Yahya Kemal ezanın yüzyıllardır hem dini hem milli musikimiz olduğunu, bizi ayakta tutan temellerden biri olduğunu savunur.

Etkileri ve İlişkileri

Yahya Kemal'in Türk edebiyatı üzerinde büyük ve kalıcı bir tesiri olmuştur. Tanpınar, modern Türk şiirinin Yahya Kemal'in "kelâmı", yani şiir dili ile başladığını söyler. Kendinden sonraki şairlere Türkçeyi hece vezninde de rahat kullanabilme imkânı vermiştir.

Kaynaklarda belirtilen etkileşimleri şöyledir:

- **Ahmet Hamdi Tanpınar:** Tanpınar, Yahya Kemal'in ekolünün bir devamıdır. Bursa'da Zaman şiiri gibi eserlerinde dil, âhenk, tarihî atmosfer, kelime seçimi gibi konularda Yahya Kemal'e benzerlikler görülür. Romanlarında da bu etki açıkça görülür. Tanpınar onu "kaçış kapıları arayan değil eve dönen adam" olarak tarif eder.
- **Cahit Sıtkı Tarancı:** Gün Eksilmesin Penceremden ve Ölümden Sonra gibi şiirlerinde Türkçenin kullanımı, âhenk, ölüm teması, "büyü" kelimesi ve tam kafiye seçimi gibi konularda Yahya Kemal'e benzerlikler bulunur.
- **Ârif Nihat Asya:** Destan şiirinde Yahya Kemal gibi eski Türk akınlarını, akıncılarını ve zaferlerini işler. Bu şiir, Yahya Kemal'in Akıncı ve Mohaç Türküsü gibi şiirlerinin hece ile yazılmış bir devamı gibidir.
- **Ziya Gökalp:** Tanışıklığı ve dostluğu olmuş, birçok meselede farklı düşünmelerine rağmen Gökalp'ın ilgisi görüşlerini rahatça dile getirmesine imkân sağlamıştır. Adalar'da hararetli sohbetler yapmışlardır.
- **Celile Hanım ve Nâzım Hikmet:** Yahya Kemal'in, Nâzım Hikmet'in annesi Ressam Celile Hanım ile fırtınalı, hatta "büyük aşk" olarak tanımlanan bir ilişki yaşadığı belirtilir. Heybeliada, Celile Hanım'ın yazları kaldığı yer olduğu için Yahya Kemal açısından önemliydi. Yahya Kemal, Heybeliada Bahriye Mektebi'nde tarih öğretmenliği yaparken Nâzım Hikmet'e özel edebiyat dersleri vermiştir. Nâzım Hikmet, annesi ile Yahya Kemal arasındaki duygusal yakınlığı fark edince hocasına "Hocam olarak girdiğiniz bu eve babam olarak giremezsiniz" notunu iletmiş ve Yahya Kemal bir daha eve gelmemiştir. Nâzım Hikmet'in tutuklanmasının ardından Celile Hanım'ın Galata Köprüsü üzerinde başlattığı açlık grevinde, milletvekili olan Yahya Kemal'in imza atmadan yanından geçtiği de kaynaklarda geçer. Nâzım Hikmet, Yahya Kemal'in ölümünü duyduğunda onu "Büyük şair" olarak nitelendirmiştir. Fethi Naci'nin, Nâzım Hikmet'in Yahya Kemal'e "son Osmanlı şairi" demesini, Yahya Kemal'in Türk şiirini Osmanlıcadan kurtarıp Türkçeye kavuşturan bir şair olduğu gerekçesiyle haksızlık olarak gördüğü de belirtilir.

İstanbul Mekanları ve Diğer Şehirler

Yahya Kemal'in hayatında ve şiirlerinde birçok mekan önemli yer tutar.

- **Üsküp:** Doğum yeridir. Kaybedilmiş diyarların sembolü ve Yahya Kemal için annedir. Her şeyiyle Türk olan bir şehirdir.
- **İstanbul:** Hayatının ve edebi kimliğinin merkezidir. Vatanın sembolüdür ve birçok semti şiirlerinde ölümsüzleşmiştir. Öne çıkan semtler şunlardır:
  - Süleymaniye
  - Kocamustafapaşa
  - Eyüp
  - Üsküdar
  - Boğaziçi
  - Sarıyer
  - Bebek

    - Emirgan
    - Kanlıca
    - Çubuklu
    - Küçüksu
    - Çamlıca
    - Adalar (Büyükada, Heybeliada)
    - Fenerbahçe
    - Rumeli Hisarı
    - Anadolu Hisarı
    - Göztepe
    - Erenköy
    - Topkapı Sarayı
    - Galatasaray Lisesi
    - Darülfünun (İstanbul Üniversitesi)
    - Kahveler (Küllük, İkbal, Yeni Şark, Sultanahmet, Nuruosmaniye)
    - Park Otel
    - Cerrahpaşa Hastanesi
    - Barbaros Parkı
- **Paris:** Yaklaşık on yıl yaşamıştır. Kimlik krizi yaşadığı ve memleketine dönüşünü etkileyen bir şehirdir. Jean Moréas'ın gittiği kahvelere devam etmiştir.
- **Lozan:** Barış antlaşması müzakerelerinde Türk heyetinde danışman olarak bulunmuştur.
- **Varşova:** Büyükelçilik görevi yaparken İstanbul hasreti çekmiştir. "Kar Musikileri" şiirini burada yazmıştır.
- **Madrid:** Büyükelçilik görevi yapmıştır. "Madrid'de Kahvehane" şiirinde özlemlerini anlatmıştır.
- **Diğer Vatan Şehirleri:** "Yol Düşüncesi" şiirinde Tekirdağ ve İzmir "vatan şehirleri" olarak geçer.

Bu mekanlar, Yahya Kemal'in "kökü mazide olan atiyim" anlayışını ve milli kimliği mekanlar üzerinden duyma ve yaşatma çabasını somutlaştırmıştır.

Önemli Eserleri

Ölümünden sonra yayımlanan başlıca derlenmiş eserleri kaynaklarda listelenmiştir:

- Kendi Gök Kubbemiz (1961)
- Eski Şiirin Rüzgârıyle (1962)
- Rubailer ve Hayyam Rubailerini Türkçe Söyleyiş (1963)
- Aziz İstanbul (1964)
- Eğil Dağlar (1966)
- Edebiyata Dair (1971)
- Çocukluğum, Gençliğim, Siyasi ve Edebî Hatıralarım (1973)
- Tarih Musahabeleri (1975)
- Bitmemiş Şiirler (1976)

- Mektuplar, Makaleler (1977)

Nesir yazıları çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanmıştır. Yahya Kemal Enstitüsü ve İstanbul Fetih Cemiyeti'nin, eserlerinin yayımlanması ve üzerine çalışmalar yapılması konusunda rol oynadığı belirtilir.

Genel olarak kaynaklar, Yahya Kemal'i **sadece kusursuz şiirler yazan bir sanatçı olarak değil, aynı zamanda vatan, millet, tarih, medeniyet, din, kültür ve çağdaşlaşma gibi konular üzerine derinlemesine düşünmüş, bu fikirlerini hem yazılarında hem de şiirlerinde işlemiş, kendisinden sonraki nesilleri etkilemiş bir fikir adamı** olarak sunmaktadır.